

Кокоша А.В.

магістрант;

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник: Коляда Н.М.

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ДІЯЛЬНІСТЬ І. П. СОКОЛЯНСЬКОГО ЯК ПЕДОЛОГА ТА РЕФЛЕКСОЛОГА В м. УМАНЬ (20-ті роки ХХ ст.)

Початок ХХ століття характеризується зародженням широкого кола наукових досліджень, з'являються нові напрями, які у своїй діяльності стрімко починають розвивати науковці. Одним з таких напрямів є педагогічна робота з особливими дітьми, який став предметом наукових розробок професора І. П. Соколянського.

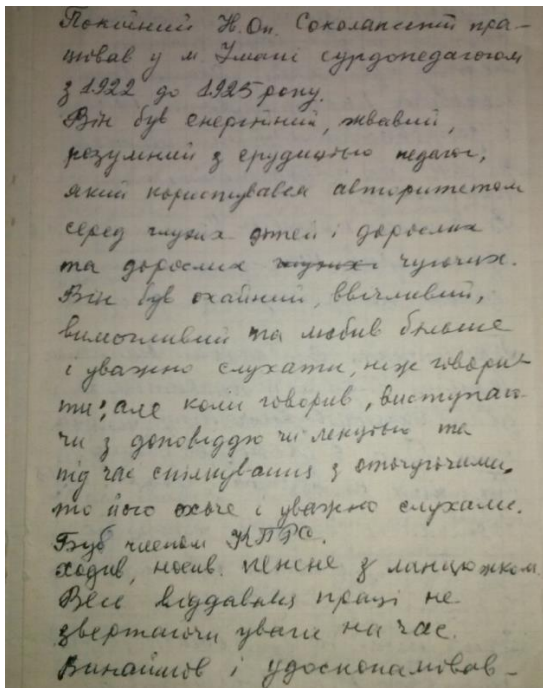
Іван Панасович Соколянський (1889–1960) – педагог, педолог, фахівець із проблем спеціальної педагогіки, організатор освіти і науки. І. П. Соколянського справедливо можна вважати засновником системи освіти дітей з фізичними вадами. Педагог не обмежувався поодинокими питаннями тифлосурдопедагогіки – його праці були спрямовані на удосконалення всієї системи навчання і виховання аномальних дітей [6, с. 296].

На початку 20-х років професор Соколянський зосереджував свою увагу на загальних проблемах педагогіки, розробляв її теоретико-методологічне обґрунтування. Він вирішував проблеми згідно з загальним спрямуванням тогочасної науки на основі рефлексології та педології, щоправда надаючи цим концепціям маркси-

стське в партійно-класове підґрунтя. Така тенденція була в його творчості більш виразною, ніж у інших педагогів. Але попри всю партійно-класову риторику, методологічною основою його праць виступає природничо-наукова концепція розвитку педагогічної науки [6, с. 297].

І. Соколянський, як і всі педологи того часу, розглядав педагогіку, як науку про організацію певних зумовлених форм поведінки людської особистості (або колективу) й різко негативно ставився до визначення її як науки про навчання й виховання дітей. Яскравий виразник та ідеолог Харківської школи педології, він на прикладі дітей з особливими потребами (сліпоглухонімих, сліпих та глухих) доводив необхідність застосування ланцюгової методики діяльності мозку І. Павлова у їх навчанні [6, с. 298].

У 20-ті роки І. Соколянський став активним організатором рефлексологічного напрямку в психолого-педагогічних науках. Оскільки рефлексологія була суто

експериментальною наукою, то для її розвитку необхідним було створення відповідної дослідно-експериментальної бази [6, с. 299].

Практичну роботу І. Соколянський розпочав в Умані, де лише кілька місяців жив і працював у 1920 році. За цей час очолював відділ народної освіти Уманщини, був членом оргбюро культпросвітвідділу при Уманському наркомі КП(б)У, одним із засновників школи глухонімих дітей.

З 5 лютого 1920 року завідував учбово-лекційною секцією Уманського відділу народної освіти, а пізніше й усім цим відділом, який

Довідка про діяльність в м. Умані І. П. Соколянського від 1.12.1971 р.

містився тоді по вулиці Садовій на другому поверсі чудового будинку (тепер на цьому місці пам'ятник І. Черняхівському).

Змістовні та цікаві лекції І. Соколянського мали велику популярність серед слухачів Народного університету. Їх із захопленням слухали не лише слухачі історико-філологічного відділу, а й інші – аудиторія завжди була переповнена, молодь ловила кожне слово лектора, сповнене гарячого революційного запалу, глибокого почуття будованого нового життя.

Недовго, проте плідно працював в Умані І. Соколянський, багато уваги й сил віддав налагодженню шкільної справи, позашкільної освіти, дошкільного виховання. З його ініціативи 25 квітня 1920 року в місті було відкрито перший дитячий клуб (нині дитбудинок по вул. Карла Маркса), налагоджено нормальну роботу місцевої школи глухонімих, відкрито для відвідувачів громадський Народний музей мистецтв в липні (у приміщенні теперішньої дитячої музичної школи), упорядковано Єдину народну бібліотеку та ін.

Професор І. Соколянський організував школу для глухих дітей на громадських засадах, а приміщення для школи наймали батьки глухих у приватних домовласників. Спочатку школа була у двохповерховому будинку по вулиці Ленінської Іскри (біля горілчаного заводу), а потім по вулиці Гоголя, де пізніше був будинок Червоної армії. Так було закладено, і розпочату роботу з глухонімими в Умані, яку продовжили згодом в Уманській спецшколі-інтернаті для глухих дітей.

І. Соколянський майстерню і досконало володів дактильною формою мови і надавав їй перевагу над мімікою. Винайшов та удосконалював метод навчання глухих, так званий «ланцюговий метод», за який його критикували колеги і запроваджували цей метод у життя та сутопедагогічну практику. Багато працював професор над виданням підручників, методичних посібників та наукових праць із сурдопедагогіки.

З цікавими та і змістовними доповідями виступав І. Соколянський на першій педагогічній конференції вчителів Умані, яка відбулась 20–26 червня 1920 року, на повітовій безпартійній конференції робітничо – селянської молоді та другому повітовому учительському з'їзді Уманщини, що були проведені в липні 1920 року.

Його запальні промови не раз переривалися бурхливими оплесками вдячних слухачів [4].

«Новизна матеріалу та оригінальність прийомів при гарній демонстрації з учнями з місцевої школи глухонімих викликали дуже велике зацікавлення учителів» – зазначалось у доповіді І. Соколянського, присвячену школі глухонімих у газеті «Вісті Уманського ревкому» від 1 липня 1920 року [1].

«Міське вчительство повинно створити зараз нову трудову школу», – закликав І. Соколянський вчителів Умані на педагогічній конференції.

14 липня 1920 року на з'їзді вчителів Уманщини І. Соколянського було обрано що складу правління профспілки працівників освіти і соціалістичної культури.

У серпні 1920 року І. Соколянський виїхав в Умані, а його подальший життєвий шлях пов'язаний в Києвом, Харковом, Москвою. Колишній лектор Уманського Народного університету імені Т. Г. Шевченка і завідуючий відділові народної освіти Уманщини І. Соколянський став згодом відомим ученим у галузі сурдо- і тифлопедагогіки.

«Рятівник десятків і сотень сліпих. Німих, і глухих, новатор, що вмів навчати сліпого розрізняти барви, глухого – пізнавати гаму, німого – передавати свої думки іншим» – писав відомий український письменник Юрій Смолич [2].

«Для мене мене він не вмер і ніколи не вмер...Він повернув мене до життя фізично і духовно...» – пише про І. Соколянського врятована і вихована ним сліпо-глухо-німа Ольга Іванівна Скороходова, автор цікавої праці «Як я сприймаю навколишній світ».

Пізніше О. Скороходова напише: «Шановна редакція! Останнє десятиріччя я регулярно передплачую журнал «Заклик». Почуття світлої радості відчула я, коли прочитала у № 12 вашого журналу за 1974 рік невелику кореспонденцію «Дружба на все життя». Професор І. Соколянський був моїм безпосереднім учителем і старшим другом. Я розумію, що якби не була вихованкою І. Соколянського то не до-

билася б усього того, чого добилася у своїй науковій, педагогічній та громадській діяльності» [3].

Сучасна теорія та практика роботи зі сліпоглухоніми дітьми спирається на роботи та досягнення Івана Панасовича Соколянського. З'являються нові прийоми та засоби навчання, проте ключові принципи його методики стали базисом для сучасної української дефектології, проблема навчання сліпоглухих дітей є надалі дуже актуальною для сучасного світу.

Для розвитку Уманської школи для глухих І. Соколянський зробив неоціненний внесок. Закладені ним ідеї роботи з глухими людьми стали основою для становлення педологічної думки на Уманщині. Досвід, який передав професор як дорослим так і дітям, розробляючи різні методи роботи та впроваджуючи їх у життя, становив левову частку досліджень в галузі дефектології та тифлосурдопедагогіки. Роботи І. Соколянського залишаються актуальними і на сучасному етапі становлення та розвитку педагогічної думки та соціального виховання.

Список використаних джерел:

1. «Вісті Уманського ревкому» від 1 липня 1920 року.
2. Журнал «Дружба народів», 1968 р., №5, стор. 94
3. Журнал «Заклик» – Архів музею народної освіти – 1974. – №12 (м. Умань)
4. Мик Комарницький // «Уманська зоря» №57-58, від 5.04.1969 р., стор. 4.
5. Розвиток української системи освіти у напрямі соціального захисту дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://studlib.info/pedagogika/1691282-rozvitok-ukrainskoi-sistemi-osviti-u-napryami-socialnogo-zakhistu-ditey/>
6. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – С. 296–301.